

Pràctiques i estratègies dels productors agraris a Catalunya. Trajectòries i plantejaments de futur

Montserrat Soronellas Masdeu, URV

Gemma Casal Fité, UdL

La recerca, un contracte finançat per l'Associació Entrepobles, ha tingut l'objectiu de conèixer quines són les respostes que el món pagès català dona als reptes plantejats pels condicionants de la globalització. Les estadístiques agràries mostren que, en la darrera dècada, s'ha tornat a reduir el nombre d'explotacions agroramaderes a Catalunya. La major part ha tancat portes després que els titulars arribessin a l'edat de jubilació i no trobessin relleu generacional per continuar l'activitat. Les que han continuat han optat per diferents alternatives: sobredimensionar l'explotació, intensificar més les produccions, canviar les orientacions productives o emprendre el camí de la transformació i la comercialització.

L'estudi ha volgut escoltar la trajectòria de transformació productiva de la pagesia i, alhora, deixar constància dels arguments amb què els mateixos productors agraris expliquen les dificultats amb què es troben per produir, transformar i comercialitzar les collites. Hem donat molta importància a recollir les propostes de millora i les possibles alternatives que els pagesos plategen a l'hora de pensar a encarar el futur del sector. En síntesi, la recerca ha partit de la voluntat de donar veu al sector agrari, de recollir experiències i opinions i de contribuir a donar visibilitat als seus arguments. Els seus posicionaments i reflexions davant la realitat del món agrari són fruit d'una extensa experiència i, també, d'una extraordinària vinculació emocional, amb la seva feina però també, i sobretot, amb el sector agrari en general. Raó i passió es barregen en el discurs del pagès i li proporcionen un angle de visió singular que no ha estat prou tingut en compte, precisament per estar acusat de ser excessivament emocional. El *menagement*, l'empresa, la gestió i la planificació econòmica són terrenys avui molt professionalitzats que la globalització econòmica ha allunyat de les infanteries de la producció, els pagesos, en el cas del sector agrari. El òrgans polítics i econòmics que exerceixen la presa de decisions sobre el rumb del sector agrari han perseguit un distanciament respecte al pagès i ho han aconseguit.

S'ha realitzat un total de 26 entrevistes (entre el juliol i el novembre de 2011) a diferents informants, bàsicament productors agraris, però, també, a tècnics del sector. Els informants seleccionats volen ser una mostra significativa dels diferents sectors de producció i de les diferents orientacions productives i comercialitzadores, també s'ha buscat una certa representació territorial (tot Catalunya) i de gènere (5 entrevistes fetes a dones que participen en l'empresa agrària amb els seus cònjuges). Hem definit un total de 7 sectors d'especialitat productiva agrícola amb orientació productiva diversa (convencional, integrada i ecològica): fruita dolça, fruita seca, vinya, cítric, cereal, arròs i horta, i 4 sectors d'especialitat productiva ramadera: boví (carni i lleter), oví, porcí i avícola. Molts dels informants no responen a un sol sector, sinó que hi ha una associació de conreus o de produccions en cada explotació.

El nostre punt de partida és la consideració que el món rural es troba en una situació de canvi permanent a causa de l'impacte dels processos de globalització econòmica, social, política i cultural. És en aquest context que els productors elaboren estratègies i alternatives per tal de mantenir l'activitat agrària i teixir alternatives de futur per al sector. La necessitat de mantenir l'agricultura com a principal activitat que gestiona el territori i els diferents ecosistemes s'uneix a una certa demanda social, amb reivindicacions i plantejaments, com el de la sobirania alimentària, nascuts en els moviments socials d'altres continents i altres contextos polítics però lligats pel mateix fil conductor de la globalització. Així, doncs, en les comunitats rurals d'occident, i en aquest cas concret a Catalunya, apareixen pràctiques agràries, reivindicacions, accions i reflexions que plantegen la recuperació del control sobre les produccions pròpies, la reorientació de la comercialització cap als mercats locals o nacionals i el retorn a una agricultura més natural, tant l'anomenada *integrada* com l'*ecològica*. En definitiva, el que pretén mostrar aquest estudi és la visió pagesa de dues cares de la mateixa moneda: d'una banda, quins són els efectes de la globalització sobre la reproducció de les explotacions agràries a Catalunya i, de l'altra, conèixer les propostes locals, plantejades pels pagesos mateix, per aconseguir mantenir-se en l'activitat agrària i, potser, recuperar el control sobre la producció dels aliments.

Les explotacions agràries catalanes han modificat estratègies per acomodar-se a les condicions de l'economia global. En general, la gestió s'ha professionalitzat fins a convertir les explotacions familiars en empreses agràries amb una complexitat de gestió considerable. Seguint l'impuls de la modernització, i el

criteri de racionalització econòmica de la revolució verda, les empreses agràries s'han tecnificat, capitalitzat, dimensionat i han implantat monoconreus i sistemes productius intensius basats en la mecanització i en l'aportació d'*inputs* externs. Aquestes condicions de l'economia global han provocat la pèrdua del control de la pagesia sobre els factors de producció i, també, sobre les condicions de comercialització de les collites. L'especulació i la concentració dels mercats alimentaris en mans de pocs operadors a escala mundial ha acabat de deixar clar que l'agricultura no és en mans dels pagesos.

La recerca ens ha posat en evidència l'extraordinària capacitat de la pagesia per adaptar la seva activitat a les condicions canviants del sistema socioeconòmic. Manifesten una actitud de militància pagesa i de resistència a les adversitats que els imposa l'economia de mercat. Hem constatat que, malgrat la tendència majoritària a continuar en el camí que traça el sistema global (intensificació productiva...), cada cop més empreses agràries busquen recuperar el control sobre les seves produccions, les activitats de transformació i la comercialització. L'agroturisme, l'agrotransformació artesana, la producció ecològica i la venda directa a consumidor són manifestacions d'un retorn a la recuperació del valor local de les produccions agràries. El pagès es retroba amb el consumidor dels seus productes i, quan això es produeix, hem detectat en els nostres informants pagesos un sentiment de dignificació de la feina. El pagès torna a ser un productor d'aliments i de serveis destinats a l'entorn proper.